ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
HADİS

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Neler Öğreneceğiz?

Hadis ve Sünnetin;

1. Anlaşılmasını Konu Edinen Geleneksel Hadis İlimleri
2. Anlaşılmasında Dikkat Edilmesi Gereken Esaslar
3. Anlaşılmasında Farklı Disiplinlerden Faydalanma
4. Öğrenilmesi ve Anlaşılması ile İlgili Hadis Metinleri

- **Hadisleri doğru anlamak için Arapça bilmenin önemi nedir?**

- **Hadisleri anlamak için Kur'an-ı Kerim'den yararlanmak gerekir mi?**

1. Hadis ve Sünnetin Anlaşılmasını Konu Edinen Geleneksel Hadis İlimleri

- İslam'ın doğru anlaşılıp uygulanmasında hadis ve sünnetin önemli bir yeri vardır.
- Çünkü hadis ve sünnet dinin ikinci temel kaynağıdır.
- Hadis ve sünneti doğru anlayabilmek için de bazı hadis ilimlerini bilmek gerekir.

- Hadisleri metin ve sened yönünden inceleyen ilimler vardır.
- Bu ilimleri bilmek bazı hususlardan dolayı önemlidir.
- Bunlar:

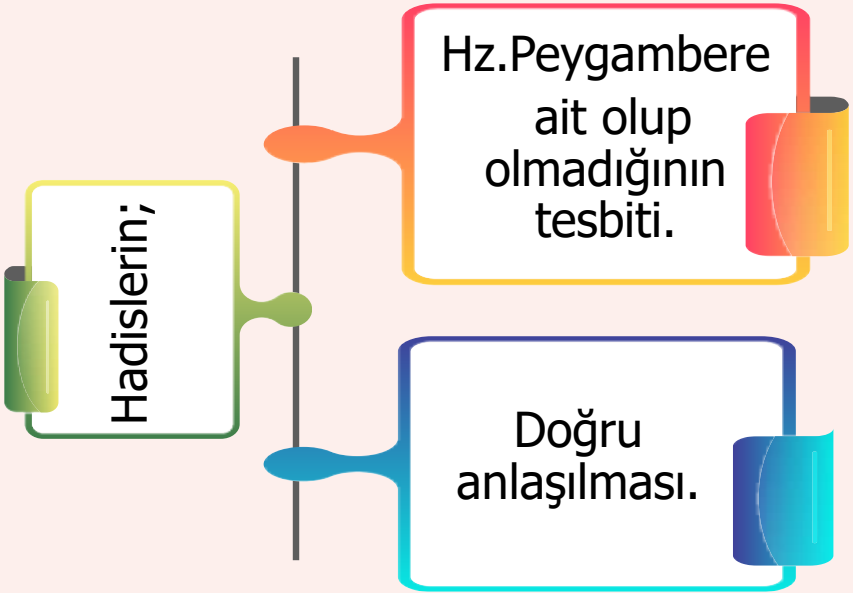

- Hadis ilminin iki temel unsuru vardır. Biri, hadislerin Peygamber Efendimize ait olup olmadığının tesbit edilmesi, diğeri ise bu hadislerin doğru anlaşılıp yorumlanmasıdır. Bu iki unsurun birincisi sened ile ilgili olup rivayet (rivayetü'l-hadis), ikincisi ise metin ile ilgili olup dirayet (dirayetü'l-hadis) ilmi adını alır.

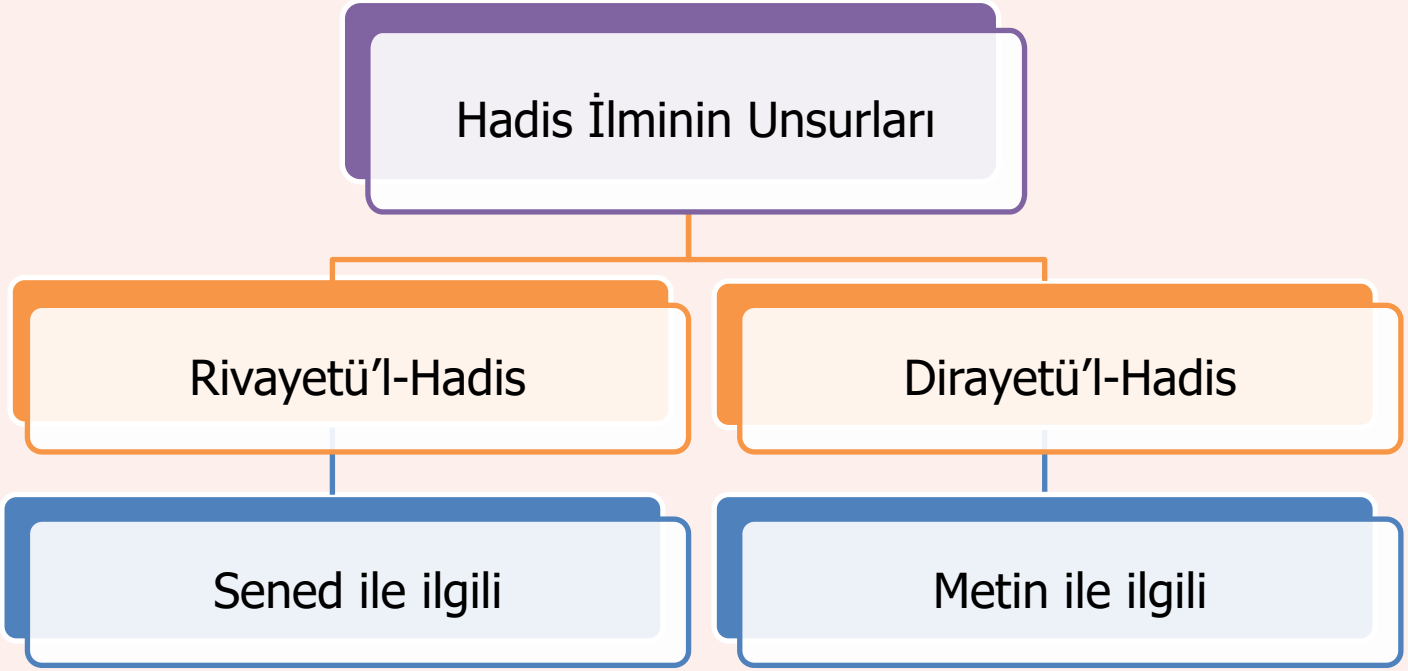
Hadis İlminin Unsurları
Rivayetü'l-Hadis
Dirayetü'l-Hadis
Sened ile ilgili
Metin ile ilgili

Rivayetü'l Hadis

Bu ilim isnad zincirini araştırarak hadislerin Peygamberimize ait olup olmadığını tespit eder.

Dirayetül'l Hadis

Bu ilmin amacı hadislerin metin yönünden doğru anlaşılmasını sağlamaktır.

- Hadis ve sünnetin doğru anlaşılmasını konu edinen geleneksel hadis ilimleri ise şunlardır:

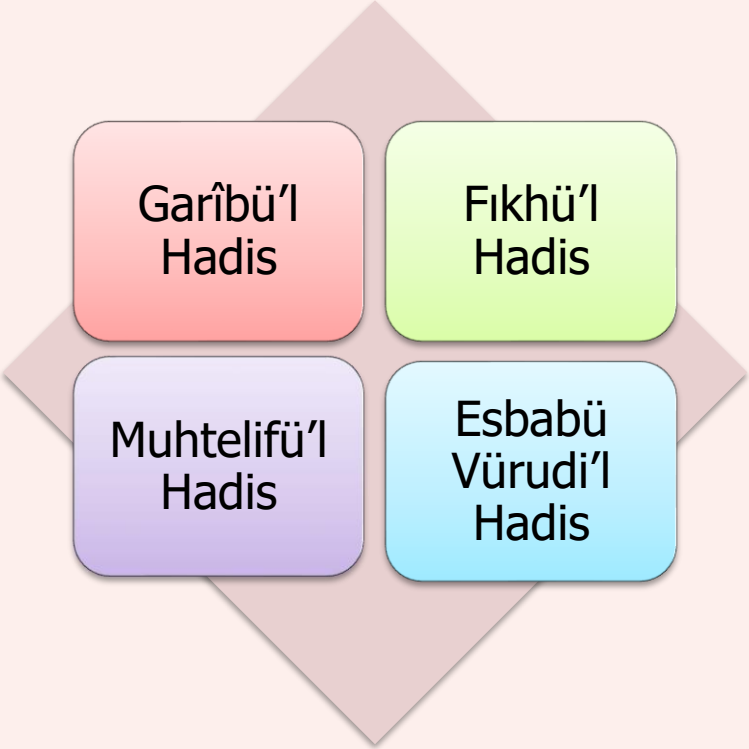

Fıkhü'l-Hadis

- "Fıkıh" kelimesi; sözlükte anlamak, kavramak, yetkinlik gibi anlamlara gelir.
- Fıkhü'l-hadis ise bir hadisi sadece anlamak değil, onun anlam zenginliğini kavrayıp amacını sezmektir.

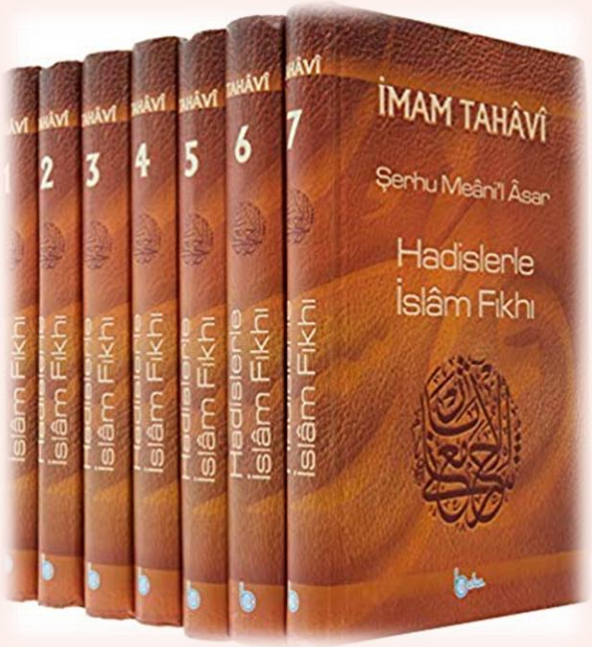

Muhtelifü'l-Hadis

- Anlam bakımından birbirine zıt gibi görünen hadisleri inceleyen ilim dalıdır.
- Bu ilim dalında hadislerde gerçek çelişkiden değil, sadece görünüşte bir ihtilaftan söz edilebilir.

- Hadislerin farklı tariklerini bir araya getirerek yorumlama yöntemi **“cem-te’lif”** olarak isimlendirilir.

- Birbiriyle çelişiyor gibi görünen hadisler bazen Hz. Peygamberin peygamberliğinin farklı zamanlarına ait uygulamaları anlatıyor olabilir.

- Hükümlerin zaman içinde değişmesine **“nesih”** denir.
  Doğru anlama yöntemi olarak, nâsih- mensûh ilişkisi de göz önünde bulundurulmalıdır.

Garîbü'l-Hadis

- Hadis metinlerinde geçen ve az kullanıldığı için anlaşılması zor olan kelimeleri açıklayan bir ilim dalıdır.

- Bu ilim sayesinde hadislerde geçen nadir kelimelere ve kavramlara yanlış anlam yüklenmemiş olur.

Esbâbü Vürûdi'l-Hadis

- Hadislerin nerede, ne zaman ve ne maksatla söylendiğini araştıran ilim dalıdır.
- Hadisin söylenmesine zemin hazırlayan olay ve durumun, ortam ve şartların bilinmesi hadisin doğru anlaşılmasına yardım eder.
- Hadisin sebep ve hikmetinin ne olduğu, örfi, yerel veya evrensel boyut taşıyıp taşımadığı bu ilim dalında araştırılır.

Hadis ve sünnetin anlaşılmasında dikkat edilmesi gereken esaslar sizce nelerdir?

2. Hadis ve Sünnetin Anlaşılmasında Dikkat Edilmesi Gereken Esaslar

- Kur’an-ı Kerim’in esas alınması gerekir.
- Hadisler arası bütünlüğün gözetilmesi gerekir.
- Arap dili ve edebiyatını iyi bilmek gerekir.
- Hadis ilminde uzmanlaşmak gerekir.
- Muhatabın bilgi düzeyini dikkate almak gerekir.

Hadis ve sünnetin anlaşılmasında Kur'an-ı Kerim sizce neden temel kaynak olmalıdır?

HADİS VE SÜNNETİN ANLAŞILMASI

Hadis ve sünnetin anlaşılmasında;

Kur’an-ı Kerim esas alınmalıdır.

Hadislerin bütünlüğü gözetilmelidir.

2.1. Hadis ve Sünnetin Anlaşılmasında Kur’an-ı Kerim’in Esas Alınması

- Hadis ve sünnetin iyi kavranması, Kur’an ayetlerinin düşünülerek okunmasına bağlıdır.

- Peygamberimiz hadislerden sonra Kur'an-ı Kerim’den bir ayet okuyarak aralarındaki anlam bütünlüğüne işaret etmiştir.

Örnek:

- Peygamberimiz (s.a.v.);
  "Ben her mümine dünyada ve ahirette yakınım."
  (Buhârî, İstikraz, 11.) buyurmuştur.

- Ardından da;
  "Peygamber, müminlere canlarından daha yakındır..."
  (Ahzâb suresi, 6. ayet.) ayetini okumuştur.

2.2. Hadis ve Sünnetin Anlaşılmasında Bütünlüğün Gözetilmesi

- Bir hadisin doğru anlaşılması ve yorumlanması için öncelikle onun bütün tariklerinin araştırılması gerekir.
- Böylece iç tutarlılığı sağlanmış olur.
- Bütünlüğün gözetilmesi için hadis şerhlerine başvurmak gerekir.
- Özellikle ahkam hadislerinin anlaşılmasında hadis şerhlerine başvurmak önemlidir.

Örnek:

- Peygamberimiz "Kim Allah'tan başka bir ilah olmadığını bilerek ölürse cennete girer." (Müslim, İman, 43.) buyurmuştur. Bu hadis ilk bakışta sadece imanı olan kişinin cennete gireceğini ifade eder.

- Başka bir hadiste ise "Cennete, kalpleri kuş kalbi gibi (saf ve hassas) olan insanlar girecektir." (Müslim, Cennet, 27.) buyurmuştur.

- Bu konuda yorum yaparken; "ihlâs" ile ve "hâlis" bir kalple inanmak gerektiğini anlatan ifadelerin geçtiği hadisler de dikkate alınarak, bütünlük gözetilmelidir.

Konuşalım

Basralı muhaddis olan Ebu Nadre:
"Resulullah'ın ashabı toplanıp bir araya geldikleri zaman ilim (hadis) müzakere ederler ve Kur'an'dan bir sure okurlardı".

(Hatîb, el-Fakîh ve'l-mütefakkih, C 2,s.126.)

- **Sahabenin hadis müzakere ettikleri ortamlarda Kur'an-ı Kerim'den de bir sure okumalarının sebebi ne olabilir? Konuşalım.**

Hadis ve sünnetin anlaşılmasında hangi ilimlerden yararlanılır?

3. Hadis ve Sünnetin Anlaşılmasında Farklı Disiplinlerden Faydalanma

- Hadislerin daha doğru şekilde anlaşılmasına katkıda bulunan bazı ilim dalları vardır.

- Kur’an ve Sünnetin anlaşılmasında yararlanılan temel kaynaklar şunlardır:

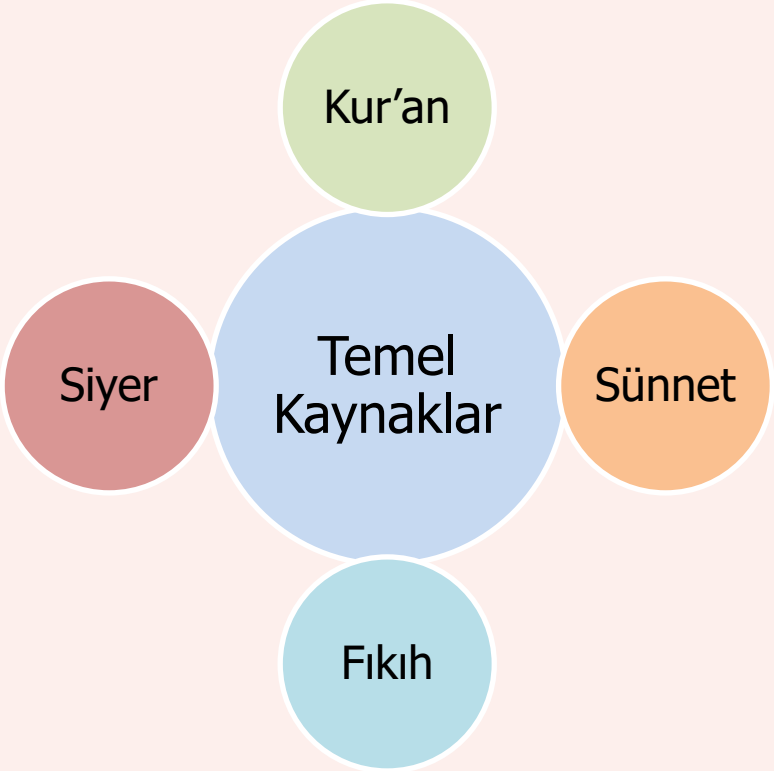

- Kur’an ve Sünnetin anlaşılmasında yararlanılan ilim dalları şunlardır:

Hadis ve sünnetin doğru anlaşılmasında yararlanılan diğer disiplinler şunlardır:

- Eğitim
- Astronomi
- Tıp
- Hukuk
- Matematik
- İktisat
- Siyaset
- Tarih
- Coğrafya
- Antropoloji
- Jeoloji
- Sosyoloji

Sonuç:
Hadis ilminde farklı ilimlerden yararlanmak;

- Geniş bir ufuk ve bakış açısı kazandırır.
- İlim ve medeniyet yolunda ciddi mesafe alınmasını sağlar.
- Bu yöntemin izlenmesi sünnet ve hadisin, geçmişte kalmış bir tarih değil, aksine bireysel ve toplumsal hayatı düzenleyen evrensel değerler taşıdığını gösterir.

4. Hadis ve Sünnetin Öğrenilmesi ve Anlaşılması İle İlgili Hadis Metinleri

- Bu bölümde bazı hadis metinlerine yer verilmiştir.
- Bu hadislerin sened ve metin yönünden incelemesini yapınız.

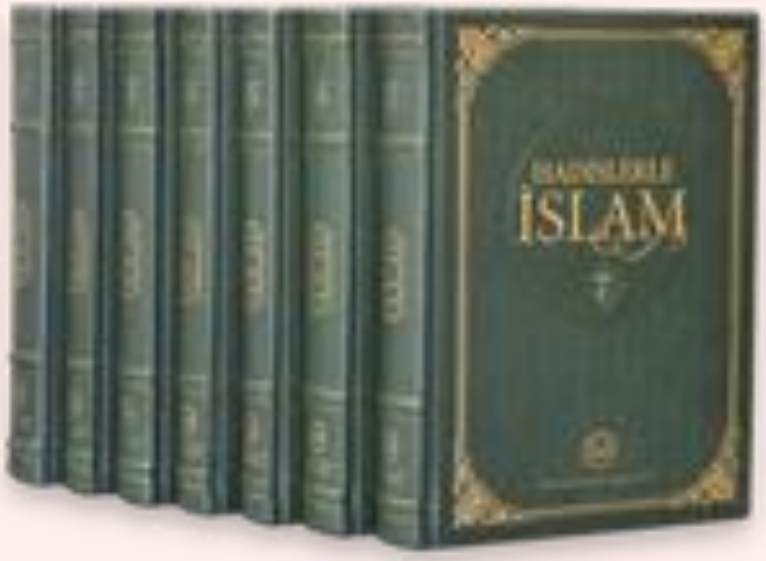

1

عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: « نَضَّرَ اللهُ اِمْرَأً سَمِعَ مِنَّا حَدِيثًا، فَحَفِظَهُ حَتَّى يُبَلِّغَهُ، فَرُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ اِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ، وَرُبَّ حَامِلِ فِقْهٍ لَيْسَ بِفَقِيهٍ »

Zeyd b. Sâbit (r.a.) şöyle dedi: Ben, Resulullah'ı şöyle buyururken işittim:

"Benim sözümü işitip ezberledikten sonra onu bir başkasına ulaştırana kadar muhafaza eden kimsenin Allah yüzünü ağartsın. Kendisine bilgi ulaştırılan nice insan vardır ki o bilgiyi bizzat işiten kimseden daha iyi anlar ve korur. Nitekim bilgiye ulaşan pek çok kişi o bilgiyi kavrayıp anlayacak kapasiteye sahip değildir."

(Tirmizî, İlim, 7; Ayrıca bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 183.)

2

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ:

« اَللّٰهُمَّ اِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ، وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا »

Zeyd b. Erkam'dan (r.a) rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle dua ederdi:

"Allah'ım, faydasız ilimden, ürpermeyen kalpten, doymayan nefisten ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım."

(Müslim, Zikir, 73.)

3

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :

«خَصْلَتَانِ لاَ تَجْتَمِعَانِ فِي مُنَافِقٍ حُسْنُ سَمْتٍ، وَلاَ فِقْهٌ فِي الدِّينِ»

Ebu Hüreyre'den (r.a) rivayet edildiğine göre Resulullah şöyle buyurdu:

"İki özellik münafıkta bir araya gelmez: Güzel ahlak ve dinde anlayış sahibi olmak."

(Tirmizî, İlim, 19.)

4

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ:قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ:

اَللَّهُمَّ انْفَعْنِي بِمَا عَلَّمْتَنِي وَعَلِّمْنِي مَا يَنْفَعُنِي وَزِدْنِي عِلْمًا ...

Ebu Hureyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Allahım, bana öğrettiklerinle ben faydalandır. Bana fayda verecek ilmi bana öğret ve ilmimi artır..."

(Tirmizî, Deavât 128; İbni Mâce Sünnet 23.)

5

قَالَ عَلِيٌّ:

« حَدِّثُوا النَّاسَ بِمَا يَعْرِفُونَ أَتُحِبُّونَ أَنْ يُكَذَّبَ اللهُ وَرَسُولُهُ »

Hz. Ali diyor ki: *"(Dini konularda) insanlara anlayacakları şeyleri aktarın (yadırgayacakları türden bilgileri bırakın). Allah ve Resulü'nün yalanlanmasını ister misiniz?"*

(Buhârî, İlim, 49.)

6

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْه وَسَلَّم قَالَ:

« مَنْ تَطَبَّبَ وَلَمْ يُعْلَمْ مِنْهُ طِبٌّ فَهُوَ ضَامِنٌ »

Tâbiîn âlimlerinden Amr İbni Şuayb, babası Şuayb'dan, o da dedesi Abdullah b. Amr'dan rivayet ettiğine göre Resulullah şöyle buyurdu:

"Tıp bilgisi (uzmanlık tecrübesi) olmadığı halde tabipliğe soyunan kimse, hastaya verdiği zarardan sorumludur."

(Ebu Dâvud, Diyât, 25; Ayrıca bk. Nesâî, Kasâme, 41; İbn Mâce, Tıb, 16.)

7

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

« لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنْ لاَ يَسْأَلُنِى عَنْ هٰذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوَّلُ مِنْكَ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ، خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ »

Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Resul-i Ekrem'e :

- "Yâ Resulallah! Kıyamet günü senin şefaatine nail olacak en bahtiyar insan kimdir?" diye soruldu. Resulullah da şöyle buyurdu:

-"Ebu Hüreyre! Hadise olan hırs ve merakını gördüğüm için, bu hadisi senden önce bana hiç kimsenin sormayacağını biliyordum. Kıyamet gününde benim şefaatime erişecek olan insanların en bahtiyarı, şüpheden uzak tertemiz bir kalple ya da içinden gelerek 'lâ ilâhe illallâh' diyen kimsedir."

(Buhârî, İlim, 33, Rikâk, 51.)

Ünitemizi Değerlendirelim

1. **Hadis ve sünnetin anlaşılmasını konu edinen geleneksel hadis ilimleri nelerdir?**

2. **Hadis ve sünnetin anlaşılmasında dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?**

3. **Hadis ve sünnetin anlaşılmasında hangi bilim dallarından yararlanılır?**

Cevaplayalım

1. Bir hadisin doğru anlaşılması ve yorumlanması için onun bütün yönlerinin araştırılıp birlikte değerlendirilmesi gerekir. Böylece iç tutarlılığı sağlanmış olur. Belli bir konuya dair hadislerin bir kısmını görüp diğer bir kısmını görmemek eksik veya yanlış sonuca götürür.

Verilen paragrafta hadislerin anlaşılmasıyla ilgili vurgulanan <u>temel konu</u> aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kur'an'ın esas alınması
B) Bütünlüğün gözetilmesi
C) Arap dilinin iyi bilinmesi
D) Farklı disiplinlerden yararlanılması
E) Muhatabın bilgi seviyesinin esas alınması.

2. Kur'an'ın iyi anlaşılması için hadis ve sünnetin iyi kavranması gerekir. Hadis ve sünnetin doğru anlaşılması ise Kur'an ayetlerinin tefekkür edilmesine bağlıdır.

Paragrafta aşağıdakilerden hangisine <u>değinilmemiştir?</u>

A) Kur'an üzerine yapılan ilmi çalışmaların önemine
B) Hadisin ve sünnetin doğru anlaşılması gerektiğine
C) Sünnetin Kur'an'a göre değerlendirilmesi gerektiğine
D) Kur'an'ın ağır ağır okunmasının gerekliliğine
E) Ayetler üzerinde düşünülmesi gerektiğine

3. Aşağıdakilerden hangisi hadis ve sünnetin doğru anlaşılmasını konu edinen ilim dallarından birisi <u>değildir?</u>

A) Garibü'l-hadis
B) Fıkhü'l-hadis
C) Esbabü vürudi'l-hadis
D) Rivayetü'l hadis
E) Muhtelifü'l-hadis

4. Anlam bakımından birbirine zıt görünen ancak dikkatle incelendiğinde araları uzlaştırılan ve zıtlığı giderme yolları gösterilen hadisleri inceleyen ilim dalıdır.

Hakkında bilgi verilen hadis ilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Muhtelifü'l-hadis
B) Garibü'l-hadis
C) Esbabü vürudi'l-hadis
D) Dirayetü'l hadis
E) Rivayetü'l hadis

5. Hadis ve sünnetin, İslam'ın doğru anlaşılıp uygulanmasında çok önemli bir yeri vardır. Çünkü "hadis" ve "sünnet", Kur'an-ı Kerim'in hemen yanında İslam'ın ikinci temel kaynağıdır. Tefsir usulünde, Kur'an'ın doğru anlaşılması için temel ilkeler belirlendiği gibi hadis ilminde de metinlerin anlaşılması için bazı temel ilkeler ortaya konulmuştur.

Verilen paragrafla ilgili aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabına <u>yer verilmemiştir?</u>

A) Hadis ve sünnet nasıl doğru anlaşılır?
B) Hadislerin doğru anlaşılması için hangi kaynağa başvurulur?
C) Kur'an'ın doğru anlaşılması için ilkeler belirlenmiş midir?
D) Hadis ilminde prensipler belirlemenin amacı nedir?
E) Hadis usulünün hadis ilmine olan katkıları nelerdir?

Hazırlayanlar
Furkan ÖZÜDOĞRU, Hatice Büşra PAKSOY, Dilek MENKÜÇ

Redaksiyon
Sibel AKÇA

Tasarım ve Düzenleme
Öznur ÖZDEMİR